

НАЦИОНАЛЕН АКАДЕМИЧЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

ЗАСЕДАНИЕ НА ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ

София, 23 юни 1978 година

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

ДНЕВЕН РЕД	3 стр.
ПРИСЪСТВУВАЩИ	4
ОТКРИВАНЕ	
предс. Дико Фучеджиев	5
ИЗКАЗВАНИЯ	
Виолета Бахчеванова	5
Банчо Банов	7
Маргарита Дупаринова	10
Виолета Гиндева	10
Рачко Ябанджиев	11
Крикор Азарян	13
Васил Стефанов	15
Владимир Каракашев	17
Георги Черкелов	24
Антония Каракостова	25
Енчо Халачев	28
Димитър Канушев	30
Сава Хашъмов	34
Николай Николаев	35
Йордан Радичков	35
ЗАКЛЮЧИТЕЛНО ИЗКАЗВАНЕ	
предс. Дико Фучеджиев	38
ЗАКРИВАНЕ	
предс. Дико Фучеджиев	43

НАЦИОНАЛЕН АКАДЕМИЧЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

ЗАСЕДАНИЕ НА ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ

Стенографски протокол

София, 23 юни 1978 година

/Открит в 13,10 часа/

- о -

Д Н Е В Е Н Р Е Д

Обсъждане на пиесата "Опит за полет" от Йордан Радичков.

- о -

ПРИСЪСТВУВАТ:

Дико Фучеджиев - председател

Йордан Радичков

Младен Киселов

Владимир Каракашев

Крикор Азарян

Сава Хашъмов

Николай Николаев

Маргарита Дупаринова

Виолета Бахчеванова

Кирил Неделчев

Димитрина Лекова

Банчо Банов

Енчо Халачев

Кръстьо Мирски

Антония Каракостова

Крум Табаков

Димитър Канушев

Васил Стефанов

Рачко Ябанджиев

Георги Черкелов

Виолета Гиндева

ОТСЪСТВУВАТ:

Филип Филипов - по уважителни причини

Ружа Делчева - болна

Любомир Кабакчиев - болен

Славка Славова - по неуважителни причини

Камен Зидаров - по неуважителни причини

Юлиян Вучков - по неуважителни причини
Драгомир Асенов - по неуважителни причини

- 0 -

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Откривам заседанието на художествения съвет с дневен ред обсъждане на пиесата "Опит за полет" от Йордан Радичков. Присъствуват авторът и др. Младен Киселов - режисьор, който при положение че пиесата бъде приета от художествения съвет, ще я реализира на наша сцена.

Ако дойде др. Добчев, ще направим категоризация на ролите във "Всичко е свършено".

И така минаваме към обсъждане на пиесата на др. Йордан Радичков. Имате думата.

Др. Виолета Бахчеванова.

И З К А З В А Н И Я

ВИОЛЕТА БАХЧЕВАНОВА: Някакси бързам първа да започна определено от едно егоистично чувство да не би някой да ме изпревари и да каже някой от моите мисли преди мен. Затова исках да избързам.

Преди всичко искам да поздравя др. Радичков с влизането му по този начин в нашия състав на Националния академичен театър и да му кажа колко фактически сме щастливи за това, че той прояви доверие към колектива на Националния академичен театър, като му възлага такава сериозна пиеса.

Аз не бих могла съвсем обстойно да говоря, а и не бих искала да говоря за произведението от гледището, от което ще говорят всички тука много по-конкретно много по-компетентни представители на нашата критика. Искам да кажа само, че четох произведението на др. Радичков с голямо внимание и то именно вниманието, което изисква четенето на неговите произведения, защото знаете, че нищо, което той казва и е написал, не е случайно заложено в началото на пиесата или в края. То трябва да се следи абсолютно, /за да можеш да разбереш всичко онова, което би искало да ни каже с нея.

Мисля си колко пъти фактически темата за тази война е така добре позната, защото всички сме участвували в нея, била е близка на всички ни. Така, както е решена в него по един такъв специфичен начин за такъв автор като него, става близка и възлупава по съвсем друг път, особено с тези финални монолози и разпита на героя в полицията. С тези своеобразни опити действува много силно и смятам, че на всички ни е подеиствувала доста респектиращо.

Аз искам да кажа нещо друго. Смятам че една такава пиеса е много интересна, сложна, своеобразна задача за състава на Националния академичен театър, бих казала даже може би първа от този вид. Това фактически е едно щастие за нашия състав. Това поне аз го преценявам така. Тази своеобразна стилистика би дала възможност за разгръщане на творческите сили на нашия ансамбъл и за разкриването на много повече възможности в творците.

Аз мисля, че това е сериозна задача в художествено отношение и като решение на спектакъла, и като декоративно решение. Всички тези неща са една сериозна задача, която стои пред нашия колектив, и смятам, че ще бъде посрещната с интерес, с внимание

от творците.

Не зная защо, но като четох пиесата, си спомних колко радост ни донесе английският Олдуич театър или националният, когато дойде тук с едно своеобразно решение на "Сън в лятна нощ", как аплодираха всички актьори, как им завиждахме на онази подвижност, пластичност на актьорите, на онази безкрайна вяра в това, което правят на сцената. И като четех, непрекъснато имах чувството, че такoва едно творческо увлечение, такава една творческа задача ще бъде поставена пред нашия колектив.

Съобразно тази стилистика на този изключителен автор ще бъде сериозна задача за нашия театър, сериозна творческа задача

С това бих искала да пожелаая на добър час на нашата пиеса. Вярвам, че тя ще се приеме. Направи ми силно впечатление. Смятам, че е сериозна задача за Националния академичен театър и бих искала да кажа на добър час на другаря Радичков.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Банчо Банов.

БАНЧО БАНОВ: Аз смятам, че от досегашните пиеси на Йордан Радичков - "Суматоха", "Фаруари" и "Лазарица" - това е една безспорна крачка напред в неговото развитие. Ние се намираме отново в предпочитания свят на неговите герои, защото неговото творчество се развива в параметрите на неговото собствено виждане, той сам си изгражда един свят, писателски свят, който има свои закони, свързан тясно с действителността, със своеобразието на неговите герои, с хумора им, с метафоричността им.

Докато в предишните пиеси имаше едно все пак още известно овладяване на сложните закони на жанра, тука пред нас е вече един солиден автор за драматическата сцена.

Пиесата, както каза др. Бахчеванова, е значителна преди всичко със своята тема. Ако мога така най-вулгарно и най-елемен-

тарно да се изразя, минаването от потребителското отношение към идеята, към извисяването на тази идея до изстрадването на тази идея. В тази високо поетична тема на пиесата аз виждам нейното голямо качество.

Темата е поднесена много ясно, въпреки че някои мотивировки в пиесата – аз после ще кажа – би трябвало да се уточнят в процеса на работата, но това е работа чисто театрално-занаятчийска в хубавия смисъл на думата.

Особено силно впечатление в пиесата прави портретната характеристика. Йордан Радичков е изключителен майстор чрез говора, който е и основното изразно средство на драматическия писател, да създава индивидуални, интересни, неповтарящи се образи.

Още когато ние стоим тука, когато още едва сме прочели пиесата, без да сме я даже видяли на сцената, ние виждаме хората, усещаме ги, усещаме даже начина, по който ходят, начина, по който се вълнуват, начина, по който реагират за едни или други неща.

Освен този чисто високо литературен аромат, ако мога така да се изразя, пиесата носи и нещо много българско, много българско, тънко усетено в най-съкровениите детайли на душата на българина, с много настроение, Цялата пиеса, с изключение може би на финала, където вече нещата се издигат до една поетическа висота, която не търпи никакво друго отношение освен най-сериозното отношение, е написана с една хубава усмивка, с една топлина вътрешна, с едно душевно озарение, ако мога така да се изразя.

Аз съм един от големите защитници на пиесата, дължа да го кажа, и смятам, че това, което ни е представено, има още

да се усъвършенствува. И за да не бъда многословен и да дам възможност да се изкажат повече хора, мисля, че усъвършенствването на пиесата би трябвало да върви по една основна линия - по линията на търсенето на по-чисто драматически прийоми в пиесата. В нея има един момент - аз ще преувелича нещата - на разказвателност без да има повече момент на сблъсъци. Казвам го това най-кратко.

Струва ми се, че тука би трябвало да се пипне и има какво да се пипне. Не е кой знае какъв проблем да се пипне в това отношение.

Второ - това вече е абсолютно мое лично пожелание - единственият женски образ - не знам въобще дали Данчо в живота обича жените, не ги ли обича, то си е негова лична работа...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Обича ги. /Веселост/

БАНЧО БАНОВ:... доколкото знам от жена му, не е така...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Не знаеш. /Веселост/

БАНЧО БАНОВ: Успял е човекът да си създаде положение. /Весело настроение/ Но тази единствена жена в пиесата, която се появява - много колоритна, много жива - тя е все още само едно петно в целия колорит. Ще ми се да потърсим начин...

ОБАЖДАТ СЕ: Повече жени.

БАНЧО БАНОВ: Не, не, ако стане, все пак да влезе някак си тя по-плътено в действието.

Аз трябва да ви кажа, че безкрайно много се радвам, защото много отдавна съм един от много горещите патриоти, Данчо е свидетел, да дойде негова драматургия в нашия пръв театър и изпитвам една лична удовлетвореност, че най-после един от нашите най-крупни български писатели стъпва на сцената на нашия театър.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Дупаринова.

МАРГАРИТА ДУПАРИНОВА: Аз особено много се вълнувам, защото това мисля е един голям празник да имаш възможността да участвуваш в изграждането на един свят, какъвто е светът на Йордан Радичков, и съм дълбоко убедена, че това ще бъде един реализиран празник, другарю Радичков. Това не е обикновено явление за нас и наистина сме благодарни, че сте приел да дойдете при нас.

Дълбоко съм убедена от това малко, което съм видяла от работата на др. Младен Киселов, от това, което съм чула от колегите, които са работили с него, че резултатът ще бъде положителен.

Аз бих казала, че именно защото е много, дълбоко, силно български вашият свят, ще успеем да влезем в него, ще успеем, защото както в библията имаме - аз не съм я прочела цялата, не знам чувството, че в библията нещата са написани, разказани и са достатъчно активни, за да създадат този вечен свят. И мисля че това е във вашата работа.

От все сърце желая на добър час и бих пожелала някакви групички жени да има, от които и ние да минем някъде в този ваш живот. /Веселост/

На добър час!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Виолета Гиндева.

ВИОЛЕТА ГИНДЕВА: Когато прочетох пиесата, изпитах огромното желание да стисна ръката на другаря Радичков, защото това, което той е написал, струва ми се ще се нареди между едни от най-добрите драматургични творби в нашата страна.

Аз просто съм много щастлива, много доволна от това, че това негово произведение ще се реализира тука в нашия театър. Съвсем искрено, по другарски завиждам на състава, който ще ра-

боти тази пиеса, защото това би представлявало за всеки един актьор истинско удоволствие.

Разбира се, може би, за да бъде идеално постижението ви разберете ме добре - идеално, се нуждае от едно пипване тук-там, но предполагам, че това в процеса на работата заедно с режисьора вие ще го направите. Но тъй като идеални неща почти не съществуват в света, аз просто най-искрено ви декларирам желанието си да ви поздравя и да ви стисна ръката за това ваше постижение!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Рачко Ябанджиев.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Аз искам да споделя една такава мисъл. Аз много обичам да чета Радичков, много обичам неговите разкази, може би защото съм израсъл и живял сред такива хора, сред такива типове и винаги с много голямо удоволствие чета неговите произведения. И като прочетох тази пиеса, действително останях много приятно изненадан.

Разбира се ние сме свикнали да четем пиеси, които имат експозиция, развитие, завръзка и т.н. и т.н. Най-накрая, като я прочетох, си казах: а бе какво сега анджък иска да каже с тази пиеса този човек? През цялото време аз се радвах, аз се смях на тези образи, даже си представях мислено кой какво би играл от нашия състав тука, и просто видях горе-долу вече един оформен спектакъл, съвсем набързо нахвърлян в моята фантазия, и се радвах на това нещо.

Но действително тука са написани образи много ярки, много с голямо майсторство на тънък психолог е хванал той характер на всеки един от тези типове тука в пиесата си.

Разбира се аз сега няма да правя анализ на пиесата. Просто съм доволен от това, че Йордан Радичков влиза за пръв

път със свое произведение в репертоара на Народния театър и преполагам, че пиесата ще се приеме. Аз съм за това.

Бих искал да отправя съвсем накратко няколко пожелания към режисьора, който ще прави пиесата, и към всички нас - по възможност да се включат в състава най-добрите сили на театъра, за да стане действително нещо голямо, значимо, интересно.

И отсега искам да изкажа едно пожелание - че пиесата трябва да се играе от актьорите действително сериозно, много сериозно, много задълбочено и тогава тя ще има успех без никакви куцузлъци, както обикновено някои се увличат по такива решения за образите.

Бих искал и едно такова пожелание - ако би могло, да се сложат вътре да влязат малко повече жени. Няма да бъде лошо и това. То е вече негова, пък и на режисьора задача.

И накрая бих искал да кажа още нещо. Мисля, че тука, когато пиесата се разпредели, много наши актьори ще покажат, мога да покажат просто неподозирани възможности. Колкото и странно да звучи, на някои от тука присъстващите хора, пък и на режисьори, тука аз виждам актьори, които досега никой не ги е виждал в такава светлина, най-сериозните. Аз даже виждам един Кабакчиев, ако щете, вътре.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Другари, не се бъркайте в работата на режисьора.

РАЧКО ЯБАНДЖИЕВ: Искам да каже де, че при разпределението на пиесата би трябвало да се включат най-добрите сили на театъра, за да може да излезе това нещо с успех. И разбира се може да се сложат и млади състави и т.н.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Азарян.

КРИКОР АЗАРЯН: Много е трудно и бих казал нескромно в едно такова изказване на такова отговорно място в един съвет човек да се опита да сподели мислите, впечатленията си, мнението си за това, което е прочел, когато става въпрос за среща с такива произведения, каквото е и това конкретно, което ни е събрало. Защото си мисля, че винаги, когато човек се срещне с нещо което е голямо, което е истинско, това е едно такова преживяване че човек сякаш без да иска, говорейки за пиесата, като че ли почва да говори за себе си.

Никога не съм живял в тези Аврамови махали или някъде в някакви махали, които да наподобяват на Аврамовите, но трябва да ви кажа, че прочитът ~~ми~~ предизвика у мене преживявания, които ме накараха да си преисля отново живота, спомних си сънищата, спомних си мечтите, спомних си опити за летене, опити да се издигна било на сън, било на яве и падания, и след това да отговарям защо.

По отношение на пиесата на Радичков мисля, че в два аспекта може да се говори.

Едното е един изповеден тон за впечатленията и преживяванията, които е имал в досега си с този свят, а другото е за стилистиката на автора. Аз най-напред^{ше} се опитам за второто да кажа две думи - как при тази пиеса Йордан просто обърква представите ни - академични и професионални - за театъра, за драматургичния строеж, структура и т.н. Той ерозира тези наши представи, като ни подсказва, че театърът не е някаква държава с определени граници, а че това е едно понятие, което в зависимост от това колко си се издигнал, колко си полетял нагоре, толкова тези граници стават по-широки.

Самата пиеса е една професионална провокация за един

полет на колектива, за едно поглеждане отвъд балканите.

Във всичко това има едно чисто радичковско съчетание между мит и новаторство в най-хубавия смисъл на думата. Всичко е като че ли извлечено дълбоко от него.

Аз тука явно говоря познати истини. Може би не трябва толкова да се разпростирам. Но за всички е ясно, че това съчетание е може би най-любопитното, най-интересното нещо - именно че това е мит като че ли корените са някъде в древността, и в същото време това дълбоко в себе си е нещо, което е утрешният ден може би на театъра.

Аз искам да засегна само един аспект, що се отнася до пиесата. Става въпрос за нейния оптимизъм. За мене, както и авторът определя жанрово пиесата като хроника, това е наистина една поетична хроника за човешкото съществуване според мене, за така да се каже гонитбата му, за плененето му, за летенето и за падането му. И в този смисъл аз смятам, че пиесата е дълбоко оптимистична. Това, че тези хора, които повече от всеки са опитомени от този живот и са отвикнали да летят, опитомени до такава степен, че както се казва тука, те поглеждат на балона потребителски и си мислят за дрехите и т.н., които ще облекат. Те намират в себе си красотата, полета, духа в досега с тази красота, събличат тези дрехи, с които те са били опитомени. В това има нещо много красиво, много оптимистично, много поетично. Това е вярата в човека, това е вярата в потенциалните възможности на човека.

Дори и в тези хора, между които е и Матей Нищото, дори в нищото се открива, че има нещо! В това мисля, че е най-голямото достойнство, поне от моя гледна точка, по отношение на тази хуманистична инвенция на пиесата.

Аз много се радвам, че тази пиеса ще се прави в Националния театър, защото смятам, че една от ~~исконните~~ задачи на Националния театър е именно такива дълбоко национални пиеси да прави.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Васил Стефанов.

ВАСИЛ СТЕФАНОВ: Вземам думата умишлено, защото ще ви помоля да ме освободите след това, тъй като имам ангажимент.

Аз съм, да си призная още отначалото, почитател и малко упорит почитател на Радичков и вече се страхувам, че нямам обективен поглед към неговото творчество - започна всичко да ми харесва.

Мисля, че в миналия или по-миналия брой на Литературен фронт излезе едно писмо на Дамян Дамянов, в което той между другото призна, че е имало време, когато той не е харесвал Радичков. Действително имаше време, когато доста много хора трудно възприемаха Радичков и го смятаха за нещо странно, което е вън от традициите ни и т.н. Аз самият навремето бях писал една статия за "Суматоха", където не скривах, че харесвам пиесата, но също бях принуден да поддържам едно мнение, че това е едно произведение, което така да се каже възниква на едно празно пространство.

Днес вече не мисля така. Мисля, че и тогава не съм мислил така, но как да ви кажа, има моменти, в които за да защитиш една кауза, може би трябва да правиш някакви компромиси.

Аз не искам да говоря за това, че наистина е много хубаво и е време Йордан Радичков да влезе като автор в Народния театър. Аз дори не смея да кажа, както тука вече хора от театъра му обещават един голям празник, просто защото тази пиеса наистина е много хубава, но тя е и доста трудна. И би трябвало

все пак един театър като Народният театър, да си даде ясна сметка за тази трудност, която му изпречва пиеса от този вид.

Аз мисля, и тука се говори малко за това, че общо взето ние, и критиката, в театралната практика това е вече почти наравено, досега не е намерила обяснение за тайните на радичковото творчество, особено на театралното му творчество: какво е то какви са тези категории, конфликти, образи, сюжети и защо той наистина нарушава всичко това, докде го нарушава и какво предлага на мястото на нарушеното.

Истината е просто, че това, което той ни показва, всички казваме: това не е драматургия. А като се появи на сцената, изведнъж се оказва, че е чудесен театър.

Аз не искам да се заемам да теоретизирам на тази тема, искам само да кажа нещо, с което ще свържа една моя препоръка. Радичков преди всичко пише метафорично и тази пиеса е една голяма метафора, вътре в която има и други подметафори така да се каже. Затова всеки, който я прочете, би могъл да си даде едно малко или много свое тълкуване, както каза Азарян - нещо лично, което да го свърже със себе си. Но явно е, че пиесата не свършва с това лично. Тя върви към едни общочовешки обобщения в своя специфичен метафоричен план, метафоричен език.

Тъкмо за това ми се струва, че началото на втората част на пиесата - там, където се изобразява летенето, тази метафора малко изтънява и така да се каже езикът на Радичков става като че ли по-директен, отколкото е свойствено за него. Директно-разказвателно, първи план минава. Особено оня момент, в който даскал Киро изпада в един патетичен тон и започва да говори за полета. Но полетът вече тълкуван не в неговия метафоричен широк смисъл. Когато кажем полет, това може да бъде полет на птица,

може да бъде полет на дух, може да бъде полет на балон. Самото понятие полет позволява много широко тълкуване.

Тук изведнъж този полет започва в този патетичен тон да се тълкува в по-определен начин и според мен това става малко декларативно и не така, както е другаде в пиесата, не е с езика, на който се говори в цялата пиеса, не така просто, както аз съм свикнал да възприемам Радичков.

Тази сцена е може би една от най-трудните от чисто театрална гледна точка, но лично аз ще се радвам, ако и автор, и режисьор, и театър се опитат да намерят едно по-плътено, по-силно решение на тази сцена на полета, която сега за мен, както казах си остава малко разказвателна, описателна, а не метафорична.

Иначе нямам абсолютно никакви други препоръки.

Лично аз смятам, че ще бъде редно, нормално Народният театър - извинявайте, още не мога да свикна с новата фирма Национален академичен театър...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Нищо.

ВАСИЛ СТЕФАНОВ: Понеже 70 години така е минало. Та смятам че ще бъде редно театърът да включи тази пиеса в репертоара си и намери в актьорския си състав хора, които да се приобщат към онази актьорска група, вече немалобройна, която опита силите си в радичковата драматургия, за да може да защити това произведение.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Каракашев.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ: Аз трябва да кажа, че четох с много голям интерес новата пиеса на Йордан Радичков, така както чета с голям интерес, макар и не винаги да ми харесва, всичко, което напише Йордан Радичков.

В случая трябва да кажа, че тази пиеса ми направи много

силно впечатление. Аз мисля, че това е определено най-добрата драматическа творба на Йордан Радичков. Ще се помъча да се мога да вирам съвсем накратко, защо мисля така.

Както каза Васил Стефанов, отношението на критиката постепенно еволюира към драматургията на Йордан Радичков, но мисля, че и самият Йордан Радичков еволюира като драматург.

Преди всичко искам да се спра на един въпрос преди да мотивирам моите много положителни впечатления от пиесата - този въпрос, който тука премина и у Бахчеванова, и у др. Дупаринова, и Рачко го засегна - как ще изглежда Йордан Радичков на сцената на Националния академичен театър Иван Вазов.

За мене този въпрос не стои. Чувам подхвърляния от много места още по времето, когато се обсъждаше възможността Методи Андонов да постави "Януари" на сцената на Народния театър, че виждате ли тази стилистика на радичковата драматургия и това своеобразие на него като писател не е във възможностите или е в противоречие с методологията на актьорите от Народния театър, които, известно е, че са възпитани в традициите на така наречения психологически реализъм.

Аз мисля, че в театъра няма нищо по-висше от психологическия реализъм и нито Брехт, нито абсурдистите, нито останалите течения и явления, които се появиха в световния театър, не създадоха според мене нещо по-висше от психологическия реализъм, т.е. не създадоха нищо по-висше от това, което Станиславски наричаше разкриване на живота на човешкия дух.

И тъй като когато говорим за творчеството на Радичков и особено за неговата драматургия, ние говорим преди всичко за гротеската, по повод на това как ^{ще изглежда} ~~се изглежда~~ Радичков на сцената на първия наш театър аз неволно си спомням една мисъл на Ста-

ниславски, който казваше по повод на гротеската в своя спор с Вахтангов, че преди актьорът да му изиграе един герой с четири уши, с четири очи и с два носа той би помолил този актьор първо да му изиграе с две очи, с един нос, с една уста и с две уши и чак тогава, ако случайно всичките тези носове и очи му се видят малко, да му прибавят още няколко допълнително.

Така че аз мисля, че първите актьори на Народния театър са методологически подготвени да играят в своеобразието на тази драматургия. Защо актьорите да могат да играят на нашия театър "Чичовци" на Иван Вазов, а да не могат да играят драматургията на Йордан Радичков?! Това аз не мога да го разбера. Извинявам се.

Така че аз мисля, че тази среща, която е много щастлива или по-точно която ще бъде щастлива, между Радичков и първия наш национален театър, крие разбира се своите опасности, но аз ^{се} успокоявам, когато знам, че Младен Киселов ще постави тази пиеса който вече има опит, и то положителен опит, в работата си с драматургията на Йордан Радичков. А знаем и възможностите на тази много силна актьорска трупа.

Сега защо аз мисля - преминавам вече конкретно към впечатленията си от пиесата, пак с един кратък увод - че това е най-силното драматическо произведение на Йордан Радичков?

Първо, защото в това свое произведение той действително създава вече много ярки образи. Тука Банчо Банов каза "портретни характеристики". Аз мисля, че тука разбира се има и портретни характеристики, но основното не е в портретната характеристика, драматургията не е нещо дълбоко, както и на сцената, а смятам, че тука има психология, психологическо разкриване на характерите, независимо от цялата причудливост на изразните средства на

гротеската. Изразните средства могат да бъдат най-различни, но щом служат за дълбоко разкриване на характера, значи имаме психологическо разкриване на образите при цялото своеобразие, което носи почеркът на Йордан Радичков.

Мисля, че тука портретни характеристики не знам дали е най-точно да се каже.

На второ място искам да кажа, че тука магията на словото, което е най-силното нещо в Радичков, действително е доведен до един изключителен блясък и съвършенство. Докато в някои от предишните му пиеси, особено в "Суматоха", към която аз се отнасям доста резервирано и продължавам да се отнасям и до ден днешен, тази магия на словото носеше в редица случаи самозадоволяващ се характер, беше малко игра външна живопис, стремеж да се постигне една мнима сложност в разкриването на характерите, тука виждаме една дълбока хармония между словото и характерите. Аз не искам да споменавам тука някои от образите, но особено Аврам Совалката и този Нищото, както и Даскал Киро. мисля, че тези образи са едно много сполучливо потвърждение на тази мисъл, която казах.

Изобщо прав е тука Азарян, като каза, че Радичков поставя така. Той е един театрален еретик, обаче еретик, който не бива да бъде изгорен на кладата, защото с неговото новаторско мислене в областта на драматургията много сполучливо съчетава традицията с една модерна асоциативност пак в драматургията и естествено в литературата. Той действително ни кара да прилагаме малко по-други мерки, не каноничните мерки, не традиционните мерки при оценката на една драматургия, макар че аз мисля че при добро желание корените на тази драматургия могат да бъдат открити включително и в българската драма и главно в

българската литература.

Модерната асоциативност, тези нови търсения, тази ярка метафоричност, която има в драматургията, също може да бъде открита в някои други драматургии.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Заслуга има, разбира се, и талантът на автора.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ: Да, не на последно място.

Мисля, че нещо, за което Радичков е бил доста упрекван, кога с основание, кога ~~на~~ без основание, е това - в тази му пиеса се срещаме с едни доста точни социални координати на действието. Този релативизъм, който понякога го има в Радичков, особено в разрешенията на конфликтите и в цялостното впечатление от образите, тука е доведен - особено имам пред вид заключителната сцена в полицията - до една твърде голяма идейна и философска категоричност...

ЙОРДАН РАДИЧКОВ: Това е защото полицията няма чувство за хумор. /Веселост/

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ: И тъй като това, което каза Васил, аз се присъединявам към него, мисля, че в пиесата има два основни мотива:

Първият е един мотив, който присъествува въобще в цялото творчество на Радичков, включително и в неговата драматургия, но тука е много силно изведено, това е проблемът, това е мисълта за мита, за възникването на мита, за кулминацията на мита и отмирането на мита и веднага неговото продължение с тази за мене великолепна метафора - с това хвърчило, което се явява в самия финал на драмата.

И втората мисъл това е мисълта за поетическата мечта като изобщо дълбоко присъща на народния човек.

Радвам се, че тука народът не е характеризираан - едно от другите обвинения, които някой път са били отправяни към Радичков кога с основание, кога не - не е показан примитивен, не е героят от праисторическите времена, а образите, запазвайки своето своеобразие, своята жизненост, своята първичност, своята виталност, едновременно с това са хора, в които има социални рефлексии и социално мислене. Пак отправям към заключителната сцена на пиесата, към която имам някои чисто художествени бележки.

При това мое много положително впечатление от тази пиеса на Радичков и голямата ми радост, че той навлиза в драматургията, т.е. според мене в пиесата той е най-силен там, където е най-близо до родовите белези на драмата, а слабостите започват там, където той е все още твърде много белетрист, където именно се впуска в някои портретни характеристики и белетристична описателност, имам някои бележки, които не са от принципа-лен характер, но все пак смятам да ги кажа, които са чисто художествени.

Първо искам да повтора това, което каза Васил Стефанов. Съжалявам, че той го каза преди мене, но аз се присъединявам към него. Неочаквано в тази сцена на летенето, която действително е много интересна и много хубава, а също така и много трудна за постигане - не завиждам много на Младен Киселов как ще реши тази сцена - но тука действително в тази сцена, която е може би десетина страници, се явява една дешифрираност, една директност. Радичков започва съвсем неприсъщо за него като писател, като белетрист и като драматург да ни обяснява какво означава този полет на тези хора.

Смятам, че метафората е доста ясна за хората със средна

интелигентност, които ще гледат този спектакъл, за да има нужда от тази прекалена оголеност на авторовите намерения.

Много колоритен и ярък е образът на Аврамовица, за съжаление единствената жена в тази пиеса, но не виждам как може да се вместят повече в този сюжет. Но мисля, че в нейните твърде безкрайни монолози тя ни дава някои характеристики за героиня, които ние вече сме видяли в първата част на пиесата или по-точно в тази част на пиесата, която предхожда появата на Аврамовица, и то сме видели тези характеристики на героинята разкрити самосилно, т.е. в действие. Струва ми се, че тази героиня малко така коментира вече познати неща за зрителя и за читателя в образите на героинята.

И третата ми бележка засяга последната част, не знам защо я наричам третата част на пиесата, там, където митът вече е разрушен, където потребителските страсти са отстъпили на заден план за сметка на тази поетическа метафора и тази поетически мечта, сцената с полицията. Тука е прекалено голяма белетристическата описателност, особено в тези монолози на Даскал Киро. Аз разбирам, че тука вече героинята трябва да осмисли полета, каза но условно, и трябва да се противопостави на тази бруталност, на тази зловеща сила на полицията в случая, случая на злото, тука образът според мене е много по-обобщен, т.е. тази зловеща сила, която разрушава красотата, която прекъсва полета и иска отново да върне героинята към това принижено мислене, към тази груба житейска реалност. Мисля, че тези монолози - тука съм си записал 58, 59, 60 страница - след това Мустафата, Павел, Игото и особено Аврамчето - особено в заключителната част на пиесата, не искам да тегля Радичков към каноните на драматургията, но обикновено към финала на драмата действието трябва да има все

пак една по-голяма интензивност, една по-голяма динамика, и тъй като все пак го поставяме на сцената, този текст така или иначе трябва да е съобразен със сцената, мисля, че тука би трябвало да се помисли за едно по-сериозно прередактиране, на едно по-големо сбиване и на ограничаване на това словесно разточителство, което може би е интересно за четене, но страхувам се, че на сцената ще навреди на финала.

Иначе финалът е великолепен с това цвете, с това биле, което се спасява да не се потъпка, и с това хвърчило, което е мит. Митологията отново продължава в една красива човешка мечта.

Това са моите доста кратки бележки върху пиесата. Но аз мисля, че при едно вярно разчитане на тази извънредно своеобразна драматургия, аз все пак я наричам драматургия, Националният театър има реални шансове да създаде един дълбоко оригинален и новаторски спектакъл.

ПРЕДС ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Черкелов.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ: Моите мисли, които искам да споделя, са непретенциозни, защото ми се струва, че за една такава творба може да се говори много.

Да се поставя на съмнение основното качество на пиесата е недопустимо струва ми се. Нямаме такъв случай, че да се налага да анализираме дълбоко драматургичните качества на пиесата.

Не вярвам, че ние бихме могли да помогнем на режисьора за някои неща тук-там, които имат чисто необходимост да се срещнат с театъра. Като се сблъскат с театъра, те неминуемо ще се видоизменят, ще претърпят някакво изменение.

Не бих могъл да посъветвам режисьора нищо сега.

Това, което на мене ми прави най-приятно впечатление, и затова казвам, че е непретенциозно, е, че нашият театър е пестимен за показване на шантави хора, което е каймакът на живота. Или казано по-деликатно, от поетичност, от истинска поетичност. Да се показват двама шантави, даже един, е добре в една пиеса. А тука има пет-шест души чудесно шантави! Това мисля, че е най-доброто качество на пиесата, която като драматургия е странна, особена, необичайна. Това също е качество.

Тя не може да бъде подлагана на съмнение бива ли или не бива да бъде поставена в нашия театър, защото, за това се казва някои много точни неща, нашият театър има възможности да прави и много традиционни, и не съвсем традиционни пиеси. И се надявам, така както и другите казва, че срещата на тази пиеса на Радичков за пръв път с нашия театър ще бъде благотворна за двете страни.

На добър час от все сърце!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Каракостова.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Разбира се ние посрещаме в театъра едно произведение, което е с блестящи литературни качества, с необичайна сценична форма, което в същото време ме караше през цялото време да се радвам и да се възхищавам на едно невероятно съчетание. Докато я четох, между това как се преплитат двата плана на историята в Радичков и в образите.

От една страна. конкретният момент, конкретната случка, конкретният историзъм на Втората световна война с този балон, с тези две Аврамови махали, с цялата конкретност на всички образи и тяхната плътност и пълнокръвност, и шантавост, както каза Черкелов, а от друга страна, в същото това време тези образи носят една алегоричност, една библийска извечност ли, ве-

ковност ли, която върви. И в това нещо се създава едва ли не на сцената съдбата на един народ, богомилски по същност, който дори с Библията прави невероятни неща, еретично отнасящ се към всичко, с невероятна страст влюбващ се във всяка красива идея, усетът към тази красота го пленява и той дори, когато започва, както каза Данчо, потребителски да се отнася към нея, в цялото това нещо, в този хумор към съприкосновението с идеята, защото това е конфликтът - как тези хора се отнасят към балона, между балона и хората, е през цялото време конфликтът на пиесата. По повод на балона са и конфликтите на отделните сценични ситуации. И тези събития, които се нанизват в тази история на балона на тази красота, на тази поезия, която минава над главите, над живота на хората и трябва само да вдигнеш глава, да погледнеш, за да пожелаеш да полетиш - това е едно страшно подкупващо с красотата си произведение.

Това, което сега искам да кажа, е, че действително ние в тези години след "Януари", който го обсъждахме в нашия художествен съвет, ми се струва, че цялата трупа някакси художествено израсна и възмъжа и е подготвена вече за едно такова поспецифично радичковско мислене и че тази богомилска ерес и хумор, които той носи в тази пиеса, и тази красота, трупата ще ги възприеме и ги възприема, защото се посреща с необичайна радост творбата.

Разбира се ще имаме страшни трудности не само от технически характер, а и от трудността да намерим този ръб между алегорията и конкретното, между поезията и хумора, между абсурдното, парадоксалното и тази красива метафора, която представлява това нещо. И тука ми се струва, че Младен Киселов ще срещне известни трудности, но в същото време трупата с голяма любов

и желание ще работи и ще откликне на това нещо.

Какви - не мога да си позволя да ги нарека препоръки - бележки бих могла да направя? И на мене ми се иска в тази сцена на полета, за която аз не бих казала, че има такава директност, както се каза, в едно друго отношение да премине между хората и балона. Балонът е ранен и ми се искаше тази тема за ранения балон и по време на техния полет да се роди едно друго отношение някъде като нюанс в желанието на тези хора вече да помогнат на ранения балон като тема просто, да се доексплоатира този момент, да се помогне на балона да бъде лекуван дори, ако щете балонът - в някаква такава посока, отношението на хората, благодарни за този полет. Някакси това да се осмисли по един начин.

Другото ми желание, което се е появило, е такова. Разбира се може и автор, и режисьор да не се съгласят с моите желания, но те възникнаха просто като възможности, които ги има в самата пиеса, които биха могли да се доексплоатират.

Много е хубаво, че полицията се появява накрая, в решителния момент, в опита да се опитомят тези неопитомяеми аврамовци, всичките, но би ми се искало примерно в сцената, която е на Аврамовица, когато всичките се крият и дебнат балона, или някъде на друго място, да звъне темата на полицията, която търси този балон, която търси и разпитва. Това е въпрос начисто композиционно решение - на едно или на две места да се появи полицията, която разпитва.

БАНЧО БАНОВ: Темата за полицията да дойде малко по-рано.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Малко по-рано темата на полицията.

ЙОРДАН РАДИЧКОВ: Може да разпитва жените, които белят платното.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Да.

ЙОРДАН РАДИЧКОВ: Но няма да разберат нищо, защото те всички едновременно говорят! /Смях/

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА: Тогава ми се струва, че и самата роля и мисия на Аврамовица като драматургическа функция би била по-непоклатама в самата пиеса.

Това са бележките, които имам да кажа. Смятам, че още не знаем какъв ще бъде резултатът, но щастието, което ще извиже ем в творческия процес на работата над тази пиеса, ще бъде голямо.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Енчо Халачев.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ: Аз също бързам да кажа, че моето мнение ще натези към мнението, с което се изразява положително отношение към пиесата. Ще бъде съвсем кратък.

Искам също така да споделя пред всички, че съм един от големите почитатели на Йордан Радичков, че ние имаме налице един преди всичко литературен факт, неоспорим, който е рядко явление, когато приемаме пиеси, нови български пиеси за поставяне и тяхното осъществяване. Всички сме се сблъскали с тези трудности и знаем в какво състояние се предлагат пиесите като драматургия, за да стигнат до окончателните си варианти.

Мисля още, че тази литература е толкова необичайна, че не би трябвало да я мерим с аршина на обикновената мярка, с която пристъпваме към обикновената драматургия, реалистична, в хубави смисъл на думата и тя изисква малко по-други мерки, по-други решения, други отговори бих казал и други задачи, които се поставят пред театъра. Тъкмо това необичайно и ярко е любопитно и интересно в пиесата.

Пиесата колкото на пръв поглед поставя героите в една

абсурдна ситуация, толкова героите са в една витална сфера, в една жизнена сфера, невероятно витални с една бих казал може би за първи път най-ясна в кавички, Радичков е бил ясен, колкото и да е заплетен, в поведението на неговите герои.

Струва ми се - нещо, което никой не каза досега - че за първи път героите на Радичков са много действени, много енергични, целеустремени към този шеметен бяг на въображението, към този горд човешки полет, който съществува в пиесата в осъществяването на тази красива мечта. За първи път са толкова действени и толкова благодарни и сценични бих казал, невероятно сценични, за поставяне.

Пиесата предлага богати и интересни театрални решения, невероятни, които - вече въпрос на гледна точка на режисьора - биха могли да накарат режисьора да се спре на едно от тези, макар че в една голяма част той е улеснен от режисьорските, от великолепните режисьорски, бих ги нарекъл, ремарки на автора. Те са направо режисьорски. Аз не знам какво би могло да се добави към тях, които отключват цял един допълнителен свят за това, което съществува зад героите, за това, което те действуват и правят на сцената.

Във всеки случай това, което те правят, е много сценично, много действено и много благодарно и аз в този смисъл леко завидвам на колегата Младен Киселов, че ще има толкова любопитна и интересна задача.

Наред с разкриването на тази психологическа съгъстеност, която носят героите, необичайност, пиесата предлага и една друга страна, не безинтересна, пластическа, външно изобразително много богата - нещо, за което е крайно необходимо за съвременния театър според мен, и би довело до по-големи мащаби идеята

на автора.

Явно, че тука се върви в една много по-голяма метафоричност и цялата постройка на езика и едновременно с тази конкретност в поведението на героите, което е много голямо достойнство на автора.

Аз приветствувам и поздравявам Йордан Радичков с неговото първо показване на сцената на Националния театър.

Добре дошъл!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Канушев.

ДИМИТЪР КАНУШЕВ: Аз нямам бележки към пиесата. Не приемам бележката, която се направи за Даскал Киро, че нещата стоят директно, когато всяка гротеска, така да се каже идеалът трябва да се манифестира открито и тезисно и това го има във всички пиеси на Радичков.

Заедно с това витално осъществяване на героите, тази жизнено ^ест, тази конкретност по някакъв начин се поднася директно идеалът или тезата на автора или, как да кажа, свърхзадачата на цялата пиеса. Мисля, че тука има и такъв момент.

Друг е въпросът, когато става дума за известни дължини, както при Аврамица и т.н. Но това са неща, които имат друг характер, не принципиален, неща, които ще бъдат измерени на сцена в хода на действието, на развитието на спектакъла, неща, които трябва да се чуят в процеса на репетициите и от автора, и от режисьора, и от всички автори на спектакъла.

Така че тука аз нямам бележки.

Всъщност след като се казаха доста неща, излезе, че трябва да се говори по по-общи проблеми. Историята на четирите пиеси на Радичков досега, поне за мен, е твърде поучителна. Тя приобщи критиката към себе си, а и не само критиката, но бих

казал и театралната общественост.

Спомнете си много добре историите около "Суматоха", а пък и около "Януари" и в тази сграда голяма част от дискусиите, които станаха, макар и не открити, около "Януари", една част от критиката смяташе, че това са кретени диваци, че целият метод и мислене на Радичков в "Януари" е едно връщане към преди 1903 година, преди появата на Андрешко на Елин Пелин.

Това са известни неща и даже стенографирани и документи рани, така че това е вече една същинска литературна и театрална история.

Преди четири или пет години, когато се обсъждаше в този театър "Януари" помня какви резерви имаха част от хората в трупата и всички, които участваха, или почти всички. Може би единствена Севелина Гьорова имаше едно такова възторжено апологетично отношение към пиесата. Всички останали имаха някои свои въпроси, свои тревоги.

Тогаваше въпросът дали няма някакъв конфликт между тази драматургия и цялата история, метод, възгледи на Народния театър така, както се е реализирала.

Очевидно и сега според мене такива проблеми от чисто творчески и идейно-художествен характер ще възникват и това е реално. Аз мисля, че това е един продуктивен момент и в двете посски. Според мене това не бива да ни плаши. Но да се каже, че няма никакви конфликтни творчески продуктивни ситуации при срещата с театъра, с трупата на Народния театър, мисля, че про то е неточно.

Според мен драматургията на Радичков - и в "Лазарица" това е така - тук се реализира в една обща проблематика, която се свежда до това: това е проблемът за съществуването, това

е за свободата на човека, за неговото реализиране в пълната му човешка мяра.

Тука имаме реализиране на пиесата пак в подобна фило-софска проблематика. И това според мене ни задължава да подходим даме към пиесата с друг критерий, с друга мярка.

Твърде трудно според мене може да се говори в традиционния класически смисъл и за художествен тип, и за образ.

А качеството ѝ е, че заедно с това има едно голямо обобщение. Така че когато правим анализ на пиесата, когато я оценяваме, трябва да имаме пред вид преди всичко този начин на художествено мислене, на изграждане на пиесата.

Интересен според мене е и въпросът за националния характер и своеобразие на драматургията, на образите, които ни предлага тази драматургия. Очевидно само с един битово-реалистичен, психологически реалистичен подход няма да може да се постигне онова, което се съдържа в пиесата. Това е една философско-поетическа, лирическа пиеса, независимо че авторът много често се занимава с епическото начало в живота, но то намира едно друго решение. Съвсем не е така, както е при Брехт и т.н. Някои неща кореспондират с някои идеи на модерния съвременен театър и т.н., но това са сложни идейно-художествени задачи, които ще стоят пред една труппа, която досега се е реализирала в по-други посоки и е намирала отговорите на своите въпроси в друга плоскост.

Така че това е твърде интересна творба. Ако кажем, че това е някакъв хибрид, ще се получи някакъв хибрид, той ще бъде твърде любопитен за наблюдение, за анализ.

Едно общо пожелание имам - ако е възможно, ако авторът и по-нататък авторите на спектакъла мислят, че е необходимо, аз почувствувах такава необходимост, някакси мотивите за по-на-

татъшно по-ясно политическо изясняване във втората част да се загатнат или предпоставят, подсказат в първата част на пиесата. Имах усещането, че малко неочаквано, неподготвено идват тези неща. Дали е търсено това от автора не бих могъл да кажа. Със съжаление мога да кажа, че съм чел пиесата само веднъж. Сега не бих се наел да направя функционален анализ.

И аз както всички изказали се намирам, че най-голяма е сполуката в изграждането на онези пет-шест типа, които са във втората част. Там намирам, че пиесата е в силата си, както се казва, там е пиесата.

Тука има много неща, които са подходящи за театър, такава една изненадваща, неочаквана театралност.

Когато се говореше тук за Аврамица, че някои неща се повтарят, искам да кажа следното. Характерно и за белетристиката и за драматургията на Радичков е това повторение на едни и същи думи, изречения. Това е едно вариране на мотивите, които придобиват във всяко следващо повтаряне други нюанси. Там е и деформацията, там е и разширяване на вътрешния обем на образа и от там иде тази многозначност, многопластовост на образа, тази неуловимост на метафората и ние можем да вложим съдържание твърде субективно личния си опит и настроение в тях.

Макар че заедно с това, колкото и метафората да е много странна и многозначна, многоетажна, в същото време в определени моменти е твърде предметна и конкретна и повежда по-нататък в определена посока развитието, на образа, на действието на цялото произведение.

Ще бъде любопитно да присъствуваме на художествен съвет, който ще обсъжда вече резултата на пиесата. Не става дума за суперлативи само, но за постигане и оценяване на един резултат,

който се търси и желае.

Още нещо искам да кажа. Намирам тази пиеса като едно естествено с вътрешно логично продължение на всичко, което знаем от четирите пиеси на Радичков, независимо от промените, от новите мотиви и идеи, от новите неща в мисленето, в реализацията.

Смятам, че това не е отрицание на онова, което досега е писано от Радичков, че това е някакъв така да се каже качествен скок, който обръща гръб на това, което е направено досега. Нещата имат вътрешна логика, както се казва, един човек ги е раждал, един автор ги е раждал. И това разбира се не е достатъчно. Върви се в една осъзната посока, в търсенето на един свой свят, свой театрален, литературен и бих казал човешки свят, който авторът иска да създаде.

Това е.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Сава Хашъмов.

САВА ХАШЪМОВ: Само една дума, тъй като явно досега са с казали много неща, съдейки по записките.

Ние преди малко говорихме с др. Мирски, като свършихме представлението, че наистина ако човек трябва сериозно и задълбочено да говори и да анализира, би трябвало пиесата да се прочете поне два пъти, три пъти. Тъй като аз съм я чел само един път, ще кажа само това, което в момента ме вълнуваше, което в момента ме интересуваше, а то е, че съм абсолютно "за", абсолютно заставам, ако мога така да кажа, зад тази пиеса и че прави чест на нашия театър, че ще работи пиеса именно като тази.

А пък от тук нататък дано всички да сме живи и здрави, и както каза Канушев, любопитно ще бъде да се видим отново на хуманитарен съвет ...

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Това "живот и здраве" е по повод на земетресението. /Веселост/

САВА ХАШЪМОВ: Аз друго нямам.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Др. Николай Николаев.

НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВ: Пред жив автор е много трудно да се приказва. Аз няма да правя литературен анализ, защото не мога. Бих искал само да успокоя колегите, що се касае до тези трансцедентални чудатости, които се забелязват в ремарките, че си предлагам услугите на режисьора, тъй като успяхме в "Януари" в Пазарджик с Крикор Азарян и др. Радичков да преодолеем тези закони и ми се струва, че тук и сцената, и възможностите са много по-добри от пазарджикските. Мислил съм вече по някои трансцедентални ирелации /смях/, така че в това отношение мисля, че тука ще сполучим.

Това е, което искам да кажа. Предлагам си услугите. Не знам дали безплатно /смях/, но ги предлагам.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Друг някой иска ли думата?

Има думата авторът.

ЙОРДАН РАДИЧКОВ: Другари, аз ви благодаря първо за хубавите думи и комплименти, които се изказаха. Макар че един мой комшия казваше: Ако искаш да направиш някому лошо, похвали го. /Веселост/

Ние си даваме ясна сметка разбира се с др. Младен Киселов и с др. Фучеджиев, тъй като имахме разговор върху текста и по пиесата, и предварителни разговори имахме още докато работех върху този текст. Даже ние от два сезона все разговаряме дали бих могъл да предложа нещо в театъра и понеже сме приятели с др. Фучеджиев, тук мога да го заявя, имам доброто желание ако предложа нещо, все пак да не го изхвърлям през прозореца

човека, да е текст, който все пак да е личен, да е нормален за обсъждане, може би така да се каже да е удобен за провокация на част от трупата.

Прието е в театъра, както и във футбола, като се прави един екип, един отбор, да се подхвърли на екипа една кръгла футболна топка. Ние правим същото, само че топката е малко дълг-неста, тя е като при ръгби, като пъпеш. Вероятно при подскачането ще има някои така да се каже обратни подскоци. Ние разчитаме на това, че тука ще има известно очарование и изненада както за трупата, така и за самата публика.

Много ни блазни идеята, ние сме убедени и вярваме така да се каже в тази идея, много са правилни бележките, аз бях любопитен да чуя, наистина сцената на летенето страда, ако мога така да се изразя, от сърдечна недостатъчност все още, нещо в нея още не достига. Очевидно до есента пък и по време на репетициите вероятно ще се наложи да се търси нещо. Там ще бъдат главните усилия и главно там ще трябва да се работи, за да дойде някакси естествено цялата тази наивност и цялото това добродушие пък и още красота ако можем да изстискаме, да изчоплим от там, че и една част от публиката, като седи така, да се приспособи емоционално към тези хора, които са горе. То не е само просто трик и летене, то е опит не само да преодолеем земната гравитация, а себе си да преодолеем, от себе си да излезем.

Както змията се съблича и оставя змийската кожа отдолу или в храстите, в трънките, между камъните, да излезем от това змийско облекло, да оставим старата кожа в която после полицията или бруталността или самият живот отново ни напъхва, макар че вече кожата е отесняла, остаряла и се пука по шевовете.

Тази работа поставя много сериозни и тежки проблеми за

разрешаване, включително и сценични. Тука също ще има проблеми и около участието на музиката. Аз и досега мисля, че в нашия театър прекалено много се говори, а малко участва музиката, малко участва природата. Театърът някакси е изолиран. Някакси на сцената, в този квадрат, който е затворен като сценична кутия, малко като табакера така да се каже, като отворим, мирише на тютюн вътре, няма други външни миризми.

Това не значи да пулверизираме в различните сцени и сцената, и залата, но някакъв усет. Все пак ние сме на Балкани и при нас всичко е по-рошава така да се каже. Мисля, че ние дълги години се преструвахме на европейци или на повече интелигентни, отколкото сме. Ние сме народ повече емоционален, отколкото разсъдъчен. Пък нашият театър мисля, че се движи повече по линията на разсъдъка, на разума. Аз не виждам в действията или в поведението на българина чак толкова много логика и разсъдъчност. Той е емоционален човек.

Така че ако може всичко това да съхраним, тази емоционалност и да си припомним все пак, че ние не сме чак до такава степен да не кажем опитомени, но ние сме все още и малко езичници. Даже и християнството е минало покрай нас.

Аз бях преди две седмици на атомната централа в Козлодуй. Ами там атомни инженери се занимават с атомни реактори и атомна енергия, а тъщите им, които са женени в Козлодуй, гасят вечер въглища! И все пак живеят в една и къща къща, ядат една и съща рибена чорба, която наричат рибен саламур, влашки саламур. Хубаво я правят между другото.

Аз отново благодаря за това, че много бяха снизходителни изказванията по отношение на недостатъци на пиесата. Ние помежду си си казахме много повече неща на тази домашна вътреш

на работа или в кухнята и ще има да говорим и да работим още върху този текст.

Аз се радвам само на това, дано поне не се лъжа, за първи път идвам в театъра така открито, че този текст се посреща, изобщо с Младен ни посрещат тука с известно доброжелателство. Много е важно това - с добро желание да се приеме една работа или един човек и да се започне да се работи.

А оттам нататъка каквото сабя покаже. Това е старият ни девиз. Аз мисля, че друг девиз нямаме, другарю Фучеджиев. Макар че до сабята стои и честта! /Веселост/

Това е, което мога да кажа.

Благодаря още веднъж на всички.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Младене, ти искаш ли да кажеш нещо?

МЛАДЕН КИСЕЛОВ: Не.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНО ИЗКАЗВАНЕ

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Другари, аз ще кажа само две приказки. Ще бъда най-кратък.

Аз реших да предложа пиесата на вниманието на художественния съвет без някаква предварителна работа върху нея, тъй като смятах, че тя притежава качествата, които са необходими за обсъждането ѝ в един такъв състав. По-нататъка авторът и режисьорът ще преценят всички тези неща, които бяха казани тука, за да може да се направи един окончателен и стабилен, възможно най-добър сценичен вариант.

Произведението на Йордан Радичков е много съблазнително и много привлекателно с една голяма поетичност, с една голяма

чистота, с едно голямо богатство на български език, с една красота, която в същото време е свързана и се ражда в едно невежо и тежко битие. Фактът, че авторът е успял да направи това нещо, говори за дълбочината и силата на неговия талант.

В това произведение се преплитат и трагични, и комични ситуации и в същност това е истинският образ на живота в който има и едното, и другото. И това е едно от големите достойнства на произведението.

В произведението съществува и една голяма яснота на идеята. Всъщност това не е само една идея. Има много идеи. И смятам че това е едно от големите достойнства на пиесата - че нещата в нея са много ясни.

Тя е безкрайно съблазнителна за реализация. Съдържа много трудности не само от технически характер, но аз се надявам, че с усилията на целия колектив, на автора, на режисьора и ние тука като дядо Анто с кросното накрая, ще успеем да направим един спектакъл, достоен за литературното творчество, за таланта на Йордан Радичков и Ва Националния академичен театър, Ива Вазов, с който той така да се каже той за първи път влиза, за съжаление малко късно може би, в контакт. Но бъдещето е пред нас.

Предлагам да прием за негово здраве, за нашето творческо сътрудничество с него.

А сега искам да направя една декларация пред художествения съвет. Не се изненадвайте от терминологията.

Аз съм в добро настроение от нещата, които станаха днеска. Между другото и за това, че аз имам някаква заслуга в осъществяването на това сътрудничество и се радвам, че художественият съвет по такъв категоричен начин оцени творба на Йордан

Радичков, който в момента е най-големият наш писател всъщност и е нещо много хубаво за Националния театър, че именно тука ще се осъществи това негово произведение, което е най-хубавото от всичките му досегашни драматични произведения и в него съществува - искам да го отбележа това категорично - една много голяма идейна яснота. За разлика от "Суматоха", за разлика от "Януари" бих казал, където нещата са доста аморфни специално в тази насока. Но тука нещата са много ясни.

Аз се надявам, че ние ще имаме среща - и публиката разбира се също - с едно голямо произведение и затова ще направим всичко необходимо, което се полага.

Благодаря на художествения съвет за това, което беше направено днеска.

В същото време искам да изразя своето огорчение от снотното заседание за "Сезон" и аз ще се мотивирам защо.

Аз съм съгласен, че нещо може да не се хареса тука на участниците в художествения съвет. Това е напълно в рамките на нормалното. Някои неща като цяло, някои отделни неща може да не ни се харесат и ние можем така да се каже да си запазим своите резерви.

Но в никакъв случай не съм съгласен, че художественият съвет е място, където трябва да се говорят само красиви неща и да говорим само тогава, когато искаме да кажем нещо хубаво и положително, а да си икономисваме приказката тогава, когато се опасяваме, че можем да засегнем някого.

Искам да кажа, че тука режисьорите, доколкото имам впечатление досега, не се ръководят от такива съображения - че някой нещо им е казал напреки, а за Кръстьо Мирски абсолютно категорично може да се каже, че е човек, който никога не се ръ

ководи от такива неща. При него струва ми се, че това е изразено най-ярко.

Затова смятам, че тука членовете на художествения съвет които са в този театър, въпреки резервите които имат, можеха да направят критични бележки и да подпомогнат ръководството. Може да кажем да има неща, които не ви харесват в целия спектакъл, но има да кажем един Юри Ангелов, който е великолепен в една роля. Защо трябва да се икономиса това нещо и да не му се каже?! Както и други. Не искам да говоря за всички.

Художественият съвет е една институция, която има консултативни задачи в театъра, и именно задачата на художествения съвет е да подпомага ръководството, но не само с ръкопляскания на това, което е хубаво, а и с критични бележки по това, което смятате, че заслужава да бъде критикувано.

Отговорността за тази постановка не я носи художественият съвет, а я нося аз, както за всички неща в този театър, които стават. Но именно затова не трябваше да мълчите и да си икономисвате евентуална неприятност с някого тука. Вече казах, че нито по отделно, нито целият художествен съвет като институция може да отговоря и някой ще ви държи отговорни за една постановка.

Не смятам също така - искам да подчертая още веднъж - че съществуваха и съществуват такива дълбоки основания за резерви. За мен този спектакъл с неща, които още не са достатъчно доизкусурени, ще бъде един интересен спектакъл, който ще се гледа от публиката.

Дълга да ви кажа, че мен ме интересуват преди всичко тези 800 души, които са в залата. И аз съм сигурен, че това нещо ще стане, така ще бъде и затова не смятам, че трябваше да

МЪЛЧИМ.

Моля най-правилно да бъде разбран. Не съм аз човекът, който има нужда от красиви приказки. Не си икономисвайте приказката тогава, когато трябва да кажете и нещо критично по отношение на Мирски, по отношение на Филипов, по отношение на Енчо Халачев, по отношение на Азарян, по отношение на мен, по отношение на когото искате. Трябва да има една малко по-голяма честота и откритост във взаимоотношенията. От другото ние нямаме полза.

Аз също не съм човек, когото някой може да огорчи, да се засегна от критика. Може да проявя някакво отношение към него, но в никакъв случай на тази сфера, в която вие тука работите, когато се разпределят роли и когато се върши една работа на сцената, защото вие сте хората тука, които стоите и ще стоите трайно в този театър.

Затова още повече дългът е ваш да вземате най-активно принципно, открито участие във всичко, което става тука, в тази художествена продукция, която излиза.

През този сезон утре е премиерата на шестата наша постановка. Това е резултат на труда на целия колектив - и артистичен, и на обслужващия персонал.

Тука в тази постановка са заангажирани 15-20 души актьори, 90 % от които са млади. Дълг беше на всички нас, които сме народни, заслужили и не знам какви си, да помогнем не само на режисьора разбира се, а и на тези млади актьори.

Смятам, че в този театър не съществуват никакви зачатъци на атмосфера която да притеснява някого да си каже мнението. Аз поне така мисля и обективни основания няма да се мисли обратното.

Затова апелирам. моля членовете на художествения съвет

да имат съзнанието за своя дълг, за своята отговорност тука и да вършат работата си така, както се полага, както ги е изпълнил колективът на театъра.

Това е, което исках да кажа.

Закривам заседанието.

/Закрито в 14,40 часа/

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

/Д. Фучеджиев/

СТЕНОГРАФ:

/Л. Лазов/